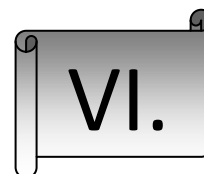

Toulky přepyšskou minulostí

Tajemství starého prkna

Prkno. Staré prkno. Kus dřeva. Každý lesník, truhlář ale i zkušený pozorovatel přírody nebo třeba i premiér Miloš Zeman vám potvrdí, že dřevo umí vyprávět. Jeho letokruhy prozrazují stáří, barva a tvrdost druhovou příslušnost, kůra odhaluje samotáře či společenského jedince. Navíc má každé dřevo i svoji vůni. Prkno ale není jen kusem dřeva. Dotkla se ho ruka člověka, a proto k poznání nabízí ještě něco navíc.

Zanechme ale těchto filosofických úvah a pojďme pěkně od začátku.

Portrét mladého panovníka
po nástupu na trůn

Píše se rok 1850. Uplynuly dva roky od revolučních událostí v Habsburské monarchii a nepokojů v Praze, tvrdě potlačených Windischgrätzovým vojskem.

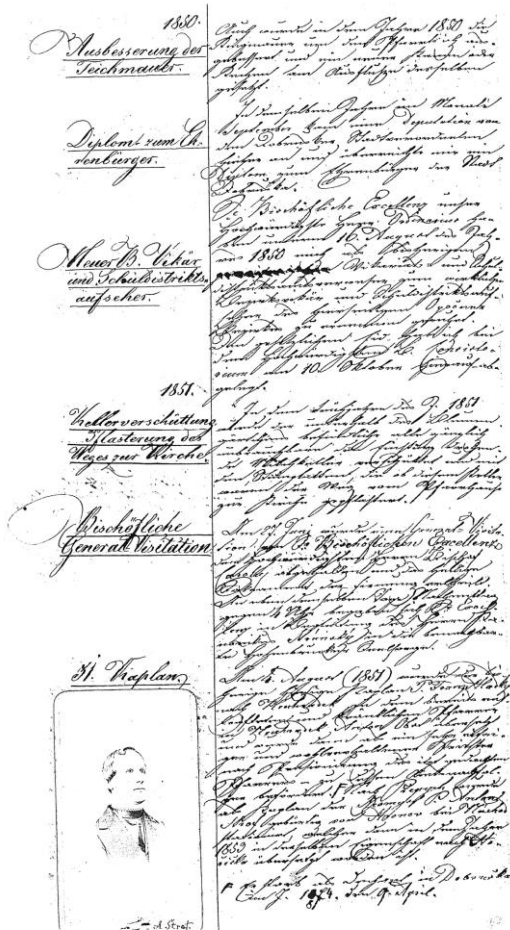
Zatímco ve Vídni si dvacetiletý František Josef I. pomalu zvyká na panovnický trůn, vesnický lid si zvyká na největší změnu, kterou revoluční roky 1848 – 1849 přinesly. Byla zrušena roboty a poddanství. Po mnoha staletích přichází změna, se kterou si prostý lid často nevěděl rady. Navíc podmínky o vyvazování z roboty stanovil ministerský předpis o 161 paragrafech a psaný latinkou, kterou ani vzdělaní sedláci neuměli přečíst. Hned proto začaly kolovat fámy, že lid má být nesrozumitelným písmem – iako obvykle – oklamán.

Pravdou však je, že stát se v zájmu eliminování rizika sociálních nepokojů na vesnici zachoval velkoryse. Robotní i všechny poddanské povinnosti nemajetných (tj. 13-26 dnů roboty ročně, sběr lesních plodů, povinnost předání lnu pro feudála aj.) byly zrušeny, aniž za to museli

venkované cokoliv zaplatit. Sedláci, jako pozemkoví vlastníci platili náhradu „za vyvázání z půdy“ ve splátkách do 40 let a roční zatížení se pohybovalo mezi snesitelnými 2-10 zlatými ročně (jen pro zajímavost – plat poslance Vídeňského sněmu byl 200 zlatých měsíčně). Feudální vrchnost nepřišla těmito úpravami zkrátka, neboť stát jim vyplatil celkem 600 milionu zlatých.

A jak to bylo u nás?

Pánem na Opočenském zámku byl v té době František Gundaker Colloredo Mansfeld, C. K. podmaršál, rychtářem v Přepychách Mikuláš Samek z č. 51 (dnes Jirka Marek s maminkou).

Místní farář Jan Víteček Dobřanský (někdy uváděn i jako Jan Nepomuk Víteček) zachytil ve farní kronice události v monarchii velmi stručně: „...nejdůležitější ze všech událostí tvoří konstituce ve všech rakouských státech. Abych v podrobnostech líčil tyto všeobecně důležité události, k tomu se cítím příliš slabý a přenechávám to všeobecným dějinám této doby.“

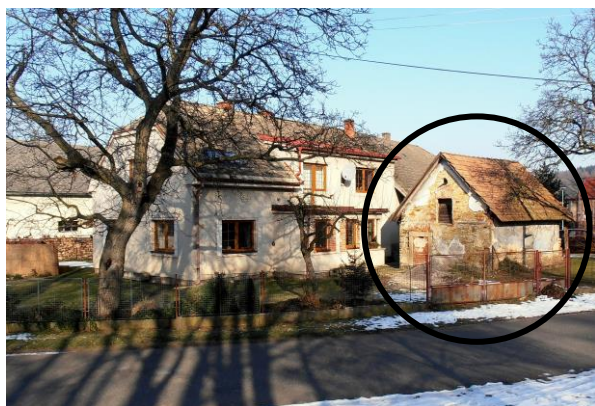
Pro dokreslení a barvitější přiblížení té doby uvedu několik událostí, které byly kolem roku 1850 v přepychských kronikách zaznamenány:

- Dne 8. května 1848 postaven byl trámový kříž při cestě na Bolehošť a Týniště a v páté neděli po velikonočních, 28. května slavnostně posvěcen
- V roce 1849 byl obcí pořízen obecní buben za 14 zlatých 30 krejcarů
- V roce 1850 dva nové pilíře před vchodem do farního domu byly postaveny a přikryty kamennými deskami ve tvaru klobouků. Tyto desky stály včetně dovozu 13 zlatých 40 krejcarů vídeňské měny.
- Také byla v roce 1850 opravena hráz farského rybníka a u jeho výtoku vsazen nový hřeben
- Dne 16. srpna 1850 jmenovala Jeho biskupská Excellence pana faráře Vítečka skutečným okresním vikářem a okresním školním dozorcem opočenského okresu
- V témže roce v měsíci září přišla deputace představených města Dobrušky a předala faráři Vítečkovi diplom čestného občana města Dobrušky
- Na jaře roku 1851 byl pod květinovou zahrádkou se nacházející starý, zcela nepotřebný vchod do mléčného dvora zasypan a cesta vedoucí od farního domu ke kostelu vydlážděna kamennými deskami
- V roce 1852 obezděn byl obcí obecní rybník nákladem 43 zlatých 8 krejcarů (lamačům kamene 7 zl. 42 kr.; za dovoz 10 zl. 47 kr.; zedníkům 19 zl. 15 kr.; za opravu trouby 6 zl. 14 kr.)

Učitelem a podučitelem na naší škole byli Jan Sklenář z Třebechovic a Jan Babyška rodem ze Zvole. S podivem dnes čteme v kronice, že v roce 1850 navštěvovalo školu 268 žáků a 94 opakovanců. To by se asi Jenda Macháček nestačil divit, kdyby mu dnes takové davy napochodovaly 1. září do školy.

A kde je to staré prkno???

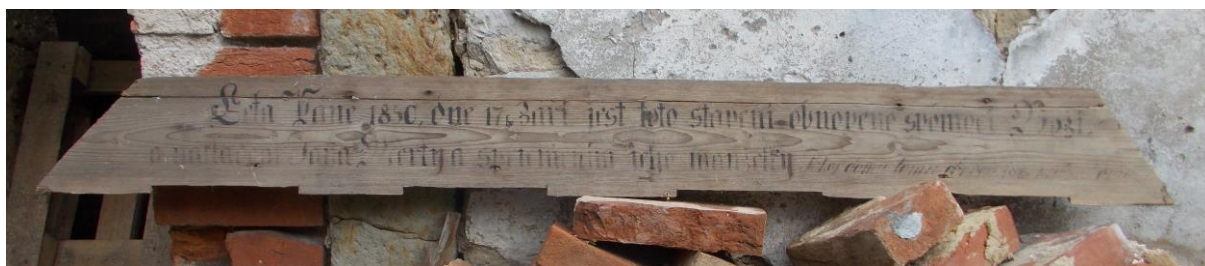
Pro něj se musíme zase vrátit do současnosti, i když nám, jak uvidíme později, vzpomínanou minulost připomene.

Při demolici starého domečku na č. 78 ho v jeho sutích našli Petr Sýkora a Jaroslav Řízek.

Nebylo to ale obyčejné staré prkno, které najdete v každé vesnické chalupě. Vyprávělo o 162 let starém vzkazu, který nám zanechal v roce 1850 pan Jan Merta.

Léta Páně 1850, dne 17tého září jest toto stavení obnoveno s pomocí Boží, a nákladem Jana Merty s požehnáním jeho manželky. Pokoj domu tomu...

Když mě Jarda Řízek tento nález ukázal, zaujal mě nápis psaný úhledným švabachem, vyjadřující osobitý vztah jeho autora k tomuto místu i (z dnešního pohledu) skromné stavbě.

Kdo to byl Jan Merta?

Přiznám se hned, že tohoto tajemství jsem se nedopátral. Mohu si ale domyslet, že to byl člověk moudrý, pečlivý a zbožný a pokud nápis sám zhotovil, i člověk neobyčejně zručný. Určitě si vážil dobré práce i hodnot, které z ní pocházejí. V přepychských kronikách jsem toto jméno neobjevil. Dobu stavby jsem proto alespoň zasadil do událostí, které tvořily její rámec a mohou být doloženy. Myslím, že rodina Mertových patřila k velice schopným a zdatným občanům obce. Ze stejného čísla 78 pocházel Václav Merta (možná syn Jana Merty), který byl v letech 1876 – 1881 prvním radním obce. Po založení sboru dobrovolných hasičů v Přepychách v roce 1880 se tentýž Václav Merta stal jeho prvním velitelem. V obecní radě pak působil ještě v letech 1891-1900. Z kroniky se také dozvídám, že když obec nemohla dlouho sehnat žádného odborníka na opravu věžních hodin, které byly delší dobu nefunkční, nabídl se místní kovář a strojník Václav Merta k jejich

opravě. Pravděpodobně mohlo jít již o dalšího potomka Mertových v řadě. Také Jarda Řízek mi potvrzuje, že z vyprávění zaslechl to, že v č. 78 byla kovárna a Mertovi se zabývali strojírenským řemeslem. Nemusí být asi ani bez souvislosti, že chloubu našich hasičů i celé obce – historickou stříkačku – velmi důmyslně obdařili trojím pohonem bratři Mertové.

Jaký sled událostí provázal to, že jméno Merta se již v Přepychách nevyskytuje, jsem se zatím nedověděl. Když po pozemkové reformě v roce 1919 vznášeli pachtýři dle zákona nárok na uplatnění vlastnictví půdy, byla z č. 78 podána žádost manželi Josefem a Annou Javůrkovými.

Podobu domečku Jana Merty máme ještě na pohlednici z roku 1927, kde je v popředí ještě neopravené kostelní věže.

Z vyprávění rodičů si Jaroslav Řízek pamatuje, že v domku bydlel také Josef Junek, než v polovině dvacátých let postavil svůj dům na dolním konci obce, v části zvané dnes **Junkovice**.

O tom ale někdy příště.

Vladimír Zdeněk st.